

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K některým aspektům uplatnění odporovatelnosti a relativní neúčinnosti dle NOZ

S ohledem na rychle se blížící účinnost zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník („NOZ“) a dalších souvisejících právních předpisů, které jsou součástí rekodifikace českého soukromého práva, je zapotřebí se s novou právní úpravou seznámit, zejména pak s jejími instituty, které jsou upraveny odlišně či podrobněji než v současné právní úpravě. Mezi takové instituty patří mimo jiné relativní neurčitost upravená v § 589 - 599 NOZ, která po více než 20 letech nahradí odporovatelnost upravenou v § 42a zákona č. [40/1964](#) Sb. občanský zákoník („OZ“). Inspirací pro úpravu relativní neúčinnosti v NOZ se dle důvodové zprávy stal zejména odpůrčí řád upravený v čl. III. zákona č. [64/1931](#) Sb. („OŘ“).[1]

Smysl institutu relativní neúčinnosti

Jak odporovatelnost dle OZ, tak relativní neúčinnost dle NOZ mají stejný cíl - slouží k ochraně věřitele před právními úkony (dle terminologie NOZ jednáními) dlužníka, které se týkají dlužníkovu majetku, jsou věřiteli na újmu a zkracují možnost uspokojení jeho vykonatelné[2] pohledávky.[3] Co se rozumí zkrácením věřitelova uspokojení a před kterými právními úkony (jednáními) dlužníka je věřiteli tato ochrana poskytována? Odpověď na tuto otázku bychom měli hledat v judikatuře a odborné literatuře nejenom současné a české, ale s ohledem na inspiraci OŘ a na podobu se zahraničními úpravami také v historické a zahraniční, zejména rakouské a německé.[4] S výše uvedenými otázkami nutně souvisí také problematika použitelnosti a vhodnosti závěrů současné judikatury i pro institut relativní neúčinnosti dle NOZ.

Ochrana pouze před platnými právními úkony (jednáními) dlužníka?

Z konstantní judikatury Nejvyššího soudu ČR[5] i odborné literatury[6] vyplývá, že neplatnost právního úkonu (jednání) vylučuje možnost takovému úkonu odporovat a má tak přednost před odporovatelností. Tento závěr je veden myšlenkou, že na základě neplatného právního úkonu (jednání) nedošlo k zamýšlenému nakládání s majetkem dlužníka, nic z majetku dlužníka neušlo a nedošlo tedy ke zkrácení uspokojení věřitelovy vykonatelné pohledávky.

Odlišný názor na možnost odporovat neplatným právním úkonům (jednáním) je zastáván v rakouské judikatuře a odborné literatuře. Z ní vyplývá, že z hlediska možnosti odporovat právnímu jednání je irelevantní, zda je právní jednání účinné či nikoli. Věřitel má možnost uplatnit buď neplatnost (nicotnost) nebo odporovatelnost.[7] Rovněž německá odborná literatura a judikatura připouští možnost odporovat neplatným (nicotným) právním jednáním. Z jejího pohledu rovněž není účinnost právního jednání předpokladem pro možnost uplatnit odpor. Jak se v ní uvádí, i na základě

neplatných (nicotných) právních jednáních může formálně dojít ke znevýhodnění (Benachteiligung) věřitele, například může dojít k zápisu do pozemkových knih (obdoba katastru nemovitostí), který zabráni, respektive ztíží[8] věřiteli domáhat se uspokojení své vykonatelné pohledávky v rámci exekuce.[9] Z výše uvedeného vyplývá, že pojem „znevýhodnění“ je vykládán extenzivněji a zahrnuje nejenom zkrácení ve významu toho, co ušlo z dlužníkovy majetku, ale i zkrácení ve formě ztížení (Erschwerung) či oddálení (Verzögerung) věřitelova přístupu k majetku dlužníka v rámci exekuce.

Preference neplatnosti před odporovatelností (relativní neúčinností) zastávaná v české odborné literatuře a judikatuře klade na věřitele vyšší nároky, protože věřitel musí zkoumat, zda právní úkon (jednání) mezi dlužníkem a třetí stranou není z nějakého důvodu neplatný.[10] Z důvodu podobnosti úpravy relativní neúčinnosti v NOZ a úpravy v Rakousku a Německu a dále s ohledem na smysl relativní neúčinnosti, kterým je ochrana věřitele (viz výše), je na zvážení, zda by se pojem „zkrácení“ (například § 589 odst. 1 NOZ - „Zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, ...“) v rámci institutu relativní neúčinnosti neměl vykládat extenzivněji. To by zajistilo ochranu věřitelů i před neplatnými právními jednáními dlužníka.

Co se rozumí zkrácením věřitelova uspokojení?

Jak naznačeno výše, vychází naše judikatura a odborná literatura spíše z užšího pojetí pojmu „zkrácení“, když v rámci institutu odporovatelnosti není poskytována věřiteli ochrana před neplatnými právními úkony. Nejspíše proto, že na základě neplatného právního úkonu z majetku dlužníka nic neušlo, nedošlo k jeho zmenšení a tedy ke zkrácení uspokojení věřitelovy vykonatelné pohledávky. Znamená to tedy, že ochrana je věřitelům poskytována pouze před platnými zcizovacími právními úkony (jednáními), kterými došlo ke zmenšení majetku dlužníka?[11]

Z odborné literatury lze dovodit, že odporovatelnost se připouští i u jiných než zcizovacích právních úkonů, například právních úkonů zatěžujících dlužníkovy věci.[12] Tyto názory se ovšem neprosadily v judikatuře Nejvyššího soudu ČR, která vyloučila odporovatelnost zřízení zástavního práva a věcného břemene.[13]

Nahlédneme-li do odborné literatury věnující se OŘ, zjistíme, že prvorepubliková literatura i judikatura odporovatelnost právních úkonů (jednání) zatěžujících věci dlužníka připouštěla.[14] Obdobná situace panuje také v Rakousku a Německu.[15]

S ohledem na právní úkony (jednání) dlužníka, kterými zatěžuje svůj majetek, lze konstatovat, že zatížení věcí dlužníka právy třetích osob může věřitele zkracovat, jelikož může snížit hodnotu těchto věcí a tím i zkrátit případný výnos věřitele během exekuce.

S užším pojetím pojmu „zkrácení“ souvisí dále nepřipustnost odporovat tzv. ekvivalentním právním úkonům (jednáním)[16], která vyplývá z odborné literatury[17] i judikatury Nejvyššího soudu ČR.[18] Ekvivalentním právním úkonem (jednáním) se rozumí zcizení majetku, za něž dlužník obdržel obvyklou cenu či jiné přiměřené (rovnocenné) protiplnění.

Odlišný názor na odporovatelnost tzv. ekvivalentních právních úkonů mají v Rakousku i Německu. Úplatné právní jednání je odporovatelné i v případě, že dlužník obdržel plnou úplatu, pokud by bez provedení zcizení majetku byla pozice věřitele lepší.[19] Znevýhodnění věřitele může totiž nastat i v případech, kdy je věc ve vlastnictví dlužníka zcizena za obvyklou cenu, ale dlužník výtěžek zcizení ukryje nebo převede do zahraničí nebo spotřebuje pro výživu rodiny (nejedná se o bezprostřední zkrácení, ale zprostředkované).[20] Tento přístup vypovídá o širším výkladu pojmu „znevýhodnění“, který zahrnuje i zkrácení ve formě ztížení či oddálení věřitelova přístupu k majetku dlužníka v rámci exekuce. Stejný názor na odporovatelnost ekvivalentních právních úkonů sdílí i prvorepubliková literatura a judikatura. V souladu s tím tak ke zhoršení věřitelova postavení může vést nejen

zmenšení celkové hodnoty majetku dlužníka, ale i změna jeho skladby.[21]

V zájmu ochrany věřitele je při výkladu ohledně možnosti odporovat právním úkonům (jednáním) zatěžujícím věci dlužníka a ekvivalentním právním jednáním třeba zohlednit také přístup uplatňovaný v Rakousku, Německu a koneckonců i za první republiky, jelikož úprava relativní neúčinnosti v NOZ z velké části vychází právě z prvorepublikového OŘ.

JUDr. Miroslav Dudek

Christian Müller

[Schönherr s.r.o.](#)

nám. Republiky 1079/1a
110 00 Praha 1

Tel.: +420 225 996 500

Fax: +420 225 996 555

e-mail: office.czechrepublic@schoenherr.eu

---

[1] Viz ELIÁŠ, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava : Sagit, 2012, str. 264.

[2] Pojem „vymahatelná pohledávka“ obsažený v § 42a OZ byl v nové právní úpravě nahrazen pojmem „vykonatelná pohledávka“. Dle převažujícího názoru se již dnes vymahatelnou pohledávkou rozumí pohledávka přiznaná vykonatelným rozhodnutím, na rozdílný obsah těchto pojmů však upozorňoval prof. Eliáš - blíže viz ELIÁŠ, K. Zákon a profesori (Malé praktikum ze sociologie práva). Právní rozhledy, C. H. Beck, 1998, č. 6, str. 287.

[3] Srov. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 386. FIALA, J., KINDL, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl, 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 247. ELIÁŠ, K., et al., Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek, Praha : LINDE PRAHA, a.s., 2008, str. 269.

- [4] V Rakousku dodnes platí odpůrčí řád (Anfechtungsordnung) z roku 1914, který obsahuje podobnou úpravu odpůrčího práva jako OŘ a NOZ. V Německu pak platí odpůrčí zákon (Anfechtungsgesetz) z roku 1994, který s výše uvedenými právními předpisy taktéž vykazuje společné rysy.
- [5] Např. 21 Cdo 1811/2000, 30 Cdo 1262/2002, 30 Cdo 2432/2007 nebo 30 Cdo 2709/2007.
- [6] Srov. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 386. FIALA, J., KINDL, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl, 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 248. ELIÁŠ, K., et al., Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek, Praha : LINDE PRAHA, a.s., 2008, str. 271.
- [7] Srov. MOHR, F. Die Insolvenzordnung, 11. Auflage, Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, § 27 IO, E 7. a E13., str. 247, 248. MOHR, F. Die Konkurs-, Ausgleichs- und Anfechtungsordnung. 10. Auflage. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, § 1 AnfO, E 4. a E8., str. 1071.
- [8] Srov. též HORA, V. Řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí. Praha : Československý Kompas, 1931, str. 23 „Ale tento věřitel nemusí dokazovati, že zkrácení věřitelů skutečně nastalo, stačí, že odporem opravdu lze způsobiti nebo usnadniti uspokojení odporujícího věřitele.“
- [9] Srov. KIRCHHOF, H. P. Münchener Kommentar zum Anfechtungsgesetz, 1. Auflage. München : C. H. Beck, 2012, § 1, Rn 25, Rn 121 a násl.
- [10] Blíže viz PULKRÁBEK, Z. Vyhledky odpůrčího práva (tzv. relativní neúčinnosti) podle nového občanského zákoníku. Právní rozhledy, C. H. Beck, 2013, č. 11, str. 383.
- [11] Srov. např. 21 Cdo 549/2001, 21 Cdo 2975/2011 nebo 21 Cdo 809/2012.
- [12] Srov. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 386. FIALA, J., KINDL, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl, 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 251. VRCHA, P. Odporovatelnost právního úkonu podle občanského zákoníku v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky, 2012, bod 4.1. Dostupné v právním informačním systému ASPI.
- [13] Viz 30 Cdo 366/2008 a 30 Cdo 2765/2009 ohledně zástavního práva, 21 Cdo 76/2011 ohledně věcného břemene.
- [14] Viz. VOSKA, J. Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády. Praha : Linhart & Pekárek, 1931, str. 591, 614, 615. HORA, V. Řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí. Praha : Československý Kompas, 1931, str. 355.
- [15] Srov. MOHR, F. Die Insolvenzordnung, 11. Auflage, Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, § 27 IO, E 164., str. 265. MOHR, F. Die Konkurs-, Ausgleichs- und Anfechtungsordnung. 10. Auflage. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, § 11 AnfO, E 3., str. 1086. KIRCHHOF, H. P. Münchener Kommentar zum Anfechtungsgesetz, 1. Auflage. München : C. H. Beck, 2012, § 1, Rn 142 a násl.
- [16] Blíže viz PULKRÁBEK, Z. Odporovatelnost tzv. ekvivalentních právních úkonů. Právní rozhledy, C. H. Beck, 2009, č. 21, str. 753 a násl. PULKRÁBEK, Z. Vyhledky odpůrčího práva (tzv. relativní neúčinnosti) podle nového občanského zákoníku. Právní rozhledy, C. H. Beck, 2013, č. 11, str. 384, 385.
- [17] Viz VRCHA, P. Odporovatelnost právního úkonu podle občanského zákoníku v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky, 2012, bod 4.3. Dostupné v právním informačním systému ASPI.
- [18] Srov. např. 21 Cdo 4333/2007, 21 Cdo 3735/2011 nebo 21 Cdo 1005/2011.
- [19] Srov. MOHR, F. Die Insolvenzordnung, 11. Auflage, Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, § 27 IO, E 33., E 45. str. 250, 251.
- [20] KIRCHHOF, H. P. Münchener Kommentar zum Anfechtungsgesetz, 1. Auflage. München : C. H. Beck, 2012, § 1, Rn 110, 111.
- [21] Srov. PULKRÁBEK, Z. Odporovatelnost tzv. ekvivalentních právních úkonů. Právní rozhledy, C. H. Beck, 2009, č. 21, str. 754.

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)